

Burcar, Lilijana:

AMERICAN LITERATURE AND ITS SOCIO-POLITICAL CONTEXT

*Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete
Univerze v Ljubljani, 2014*

American literature and its socio-political context avtorice Lilijane Burcar je primer družbeno angažiranega akademskega pisanja s temeljnim namenom razvijanja kritične (literarne) pismenosti kot podstati sistemske ozaveščenosti. Že z izbiro naslova avtorica nakaže, da je za ustrezno analizo literarnih del nujno razumevanje družbenopolitičnih kontekstov, »iz katerih literatura izhaja in ki določajo in definirajo njene pomene«. Delo je napisano kot literarni učbenik, ki je v prvi vrsti namenjen študentom anglistično-amerikanističnih študij, a s transdisciplinarnim pristopom, politično kontekstualnostjo in poantnimi nalogami, ki beroče vodijo do interdisciplinarnih povezav in jih usmerjajo k poglobljenim sistemskim analizam, presega tako meje tradicionalnega literarnokritičnega diskurza kot mainstreamovskega učbeniškega pisanja.

V uvodnem teoretičnem poglavju avtorica opiše razmerje med literaturo in realnim svetom (in njegovimi družbenimi ureditvami) ter pokaže na neobhodnost literature kot družbenega diskurza in vpetost literarnih del (tako realističnih kakor fantazijskih) v »družbena razmerja in historične kontekste«. Na podlagi razumevanja literarnih del kot »nosilcev idej« in njihove vloge pri konstrukciji družbene realnosti Burcarjeva poda grobo delitev literature glede na to, ali literarna dela reproducirajo in perpetuirajo ideološke sheme ali pa preizprašujejo »legitimnost nepravilnih družbenih odnosov in konstrukte, na katerih so ti utemeljeni«. Stopnjo ultimativne osvoboditve po Burcarjevi dosežejo tista literarna dela, ki ideološke mehanizme ne samo preiskujejo in preizprašujejo, ampak ponujajo drugačno obliko védenja in zavedanja s pozivom h »kritični ozaveščenosti in transformativni viziji sveta«.

Avtorica vključi v obravnavo sedem literarnih del, ki odkrito izražajo povezanost s »specifičnim družbenim in historičnim kontekstom« – sedem del, ki preizprašujejo ameriško realnost: *Najbolj modre oči* (*The Bluest Eye*, 1970) Toni Morrison, *Male ženske* (*Little Women*, 1868) Louise May Alcott, *Pravilo kosti* (*Rule of the Bone*, 1995) Russlla Banksa, *Hišo v Ulici mangov* (*The House on Mango Street*, 1984) Sandre Cisneros, *Veliki denar* (*The Big Money*, 1937) Johna Dos Passosa, *Sadove jeze* (*The Grapes of Wrath*, 1939) Johna Steinbecka in *Klavnico pet* (*Slaughterhouse-Five* 1969) Kurta Vonneguta. Poglobljen

uvid v mehanizme delovanja eksploatacijskega sistema, institucionalizirane represije in strukturnih nepravilnosti oblikovno samostojna poglavja medsebojno povezuje v širšo družbenopolitično sliko določenega obdobja ameriške zgodovine. Posamezna poglavja postavljajo v ospredje spolne, rasne in razredne konstrukte, učbenik kot celota pa ponuja uvid v komplementarnost in soizgrajevalnost ideologij, ki delujejo v podstati organizacije ameriške družbe in širše.

Pri obravnavi posameznih del avtorica s posebno pozornostjo opozarja na dekonstrukcijo mitov o ZDA: mita nedolžnega nastanka Amerike (*Pravilo kosti*), ameriškega sna (*Hiša v Ulici mangov*), »norih dvajsetih let« 20. stoletja, dobrohotnosti historičnih figur, povezanih z vznikom korporativnega kapitalizma (*Veliki denar*), glorifikacije vključevanja ZDA v vojne 20. stoletja (*Klavnica pet*). Avtoričina obravnava konfrontacije protagonistov posameznih literarnih del z družbenimi problemi in sistemsko eksploatacijo je podprta z relevantnimi družbenoekonomskimi in političnozgodovinskimi analizami, in to na način, da družbenopolitični sistem ni ponujen le kot ozadje literarnih analiz, ampak so avtoričine literarne analize inherentni del sistemske analize.

Kljub temu da Burcarjeva nenehno osvetljuje družbeno pomembnost obravnavanih literarnih del v smislu razkrivanja delovanja in učinkov ameriškega korporativnega imperializma, pa njeno kritično oko ne spregleda niti ideoloških pasti, v katere se ujamejo posamezni avtorji teh del. Tako npr. opozori na konservativne spolne konstrukte (moškocentrične oblike družbene angažiranosti) v *Pravilu kosti*, na oblike kulturnega rasizma (krepitev zavajajoče predstave, da je ženska spolna podrejenost inherentna zgolj t. i. nebelim kulturam, t. i. bele Američanke oz. zahodne ženske pa so patriarhata osvobodjene) v *Hiši v Ulici mangov* in oblike etnocentrizma (umetno razlikovanje med t. i. belimi sezonskimi migrantskimi delavci in rasializiranimi drugimi) v *Sadovih jeze*; pri obravnavi slednjega dela avtorica nameni sistematično kritiko Steinbeckovi reformistični rešitvi (zmanjšanje obsega kmetij, ne pa sprememba družbenoekonomskih razmerij, v katera je kmetovanje vključeno).

Kontekstualizirana sistemska analiza Lilijane Burcar je plod avtoričinega poglobljenega interdisciplinarnega znanja in dosedanjega sistematičnega dela na področjih neokolonialističnih, neoimperialističnih in feminističnih študij. Delo je napisano z zgodovinsko zavestjo, intelektualno odgovornostjo in odkrito politično držo, ki zavrača sodelovanje s sistemom, ki temelji na družbenoekonomski nepravilnosti. Je poziv k spremembi zavesti in nujni politični akciji. Je zaupanje, da se lahko spremenimo, če parafraziram belega dečka iz *Pravila kosti*, na načine, ki jih niti sami še ne razumemo.

Branislava Vičar